

Yazar: Dr. Ahmet Kerim Gültekin

Kırkbudak - Anadolu Halk İnançları Araştırmaları Dergisi (2005-2007)

Yayın Tarihi: 2 Temmuz 2025

Özet

Kırkbudak - Anadolu Halk İnançları Araştırmaları Dergisi, 2005-2007 yılları arasında yayımlanmıştır ve Alevilik çalışmaları alanında Türkiye'deki ilk hakemli akademik dergi olma özelliğini taşıyan öncü bir yayın olmuştur. On iki sayı boyunca yayımlanan dergi, Alevilik başta olmak üzere Anadolu'nun çeşitli halk inançlarını tarihsel, sosyolojik, antropolojik ve teolojik perspektiflerle ele alan disiplinlerarası çalışmalara yer vermiştir. Kırkbudak, akademik nitelikte ve ideolojik yönlendirmelerden uzak bir Alevilik bilgisi üretimini hedefleyerek, sahadaki bilgi kirliliğine karşı doğru-güvenilir-eleştirel bilgi üretimi ilkesini benimsemiştir. Yayın ve danışma kurulları, o dönemlerde Alevi çalışmalarıyla ilgilenen az sayıdaki Türkiye ve yurtdışından saygın akademisyenlerden ve genç araştırmacılardan oluşmuştur. İçerik olarak Alevilik tarihinden Avrupa Aleviliğine, Diyanet ve laiklik tartışmalarından Nusayrilik, Yahudilik, Ezidilik gibi inanç sistemlerine kadar geniş bir yelpazeyi kapsamış; aynı zamanda genç araştırmacılara açık bir akademik platform olarak işlev görmüştür. Kırkbudak, Alevilik ve Anadolu halk inançları alanındaki kurumsal akademik birikimi başlatan ve sonraki yayınlara ilham kaynağı olan özgün bir örnek teşkil etmektedir.

Kapsamı, Amaçları ve Hedefleri

Kırkbudak: Anadolu Halk İnançları Araştırmaları Dergisi, 2005-2007 yılları arasında yayımlanmıştır. Alevilik çalışmaları alanında Türkiye'nin ilk hakemli akademik yayını olma özelliğini taşıyan dergi, Alevilik başta olmak üzere Anadolu'nun çok-etnikli ve çok-inançlı inanç coğrafyasını tarihsel, sosyolojik, antropolojik ve politik boyutlarıyla incelemeye açmıştır. Yayın politikası bakımından disiplinlerarası yaklaşıma, genç araştırmacılara fırsat sunmaya ve bilimsel standartlara bağlılığa büyük önem vermiştir. Dergi, aynı zamanda aktüel siyasal yönelimlerden bağımsız, eleştirel düşünceye açık ve sahadan beslenen ampirik çalışmaları önceleyen bir yayın çizgisi izlemiştir.

Kırkbudak dergisi, özellikle 1990'lı yıllardan itibaren Alevilik etrafında gelişen yoğun kamusal ve akademik ilgiye bilimsel-eleştirel bir katkı sunmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda, Aleviliği tarihsel bir inanç biçimi olarak metafizik yapısıyla, sosyal

kurumlarıyla, ritüel pratikleriyle ve halk anlatılarıyla birlikte değerlendirmeyi esas almıştır. Dergi hem tarihsel verilerin yeniden yorumlanmasına hem de güncel sosyolojik gerçekliklerin analitik bir bakışla anlaşılmasına katkıda bulunacak çalışmaları desteklemiştir.

Kırkbudak'ın temel hedeflerinden biri, Alevilik ve benzeri halk inançlarına dair bilgi kirliliği ve ideolojik yönlendirme sorununa karşı, bilimsel yöntemlerle üretilmiş temiz-doğru-güvenilir-bilimsel bilgiyi yaygınlaştırmak olmuştur. Bu çerçevede Alevilik, Sünnilik (Halk İslamı), Bektaşilik, Nusayrilik, Ezidilik, Yahudilik, Hristiyanlık, Kıptilik gibi geleneklere yönelik tarihsel-sistemantik incelemelere alan açılmıştır. Dergi, yalnızca akademisyenlerin değil, aynı zamanda sahadan gelen kanaat önderlerinin ve yerel bilgi taşıyıcılarının sesine de önem vererek halk inançları alanında çok katmanlı bir bilgi zemini oluşturmuştur.

Ayrıca Kırkbudak, genç araştırmacıları desteklemeyi ve yeni ampirik çalışmaların doğmasına katkı sağlamayı amaçlamıştır. Bu yönüyle yalnızca bir yayın organı değil, aynı zamanda Anadolu inanç haritasına ilişkin akademik bir hafıza arşivi işlevi görmüştür.

Yayın Kurulu ve Genel Yayın Yönetmenleri

2005-2007 yılları arasında yayın yapan derginin yayın kurulunda, bugün Alevilik Çalışmaları alanında önde gelen pek çok akademisyen yer almıştır. Pek çoğu o dönemler henüz genç araştırmacılar olan isimlerden bazıları şöyledir: Ahmet Kerim Gültekin (Genel Yayın Yönetmeni), Besim Can Zirh, Ebru Arıcan, Erdal Gezik, Hüseyin Edemir, İlhan Cem Erseven, Kamil Fırat (Genel Yayın Yönetmeni), Mahir Ünsal Eriş, Meral Salman, Mesut Özcan, Murat Cem Demir, Z. Nilüfer Nahya, Önder Güneş, Rabia Harmanşah, Serkan Erdoğan.

Yayın Danışma Kurulu

Danışma kurulu, Türkiye'den ve yurtdışından, döneminin tanınmış akademisyenlerden oluşmuştur. Bu isimlerden bazıları şöyledir: Prof. Dr. Bahattin Akşit, Yrd. Doç. Dr. Sefa Feza Arslan, Doç. Dr. Tayfun Atay, Doç. Dr. Suavi Aydın, Prof. Dr. Hüseyin Bal, Yrd. Doç. Dr. Chris Dole, Yrd. Doç. Dr. Aykan Erdemir, Dr. Tuğba Tanyeri Erdemir, Doç. Dr. Selahattin Erhan, Prof. Dr. Cemal Kafadar, Prof. Dr. Hans Lukas Kieser, Doç. Dr. M. Muhtar Kutlu, Dr. Elise Massicard, Prof. Dr. Ahmet Yaşar Ocak, Dr. Sibel Özbudun, Prof. Dr. Elizabeth Özdalga, Doç. Dr. Yağmur Say, Yrd. Doç. Dr. Levent Soysal, Doç. Dr. Helga Rittersberger-Tılıç, Doç. Dr. Hüseyin Türk. Dr. Mustafa Şen. Prof. Dr. Nur Yalman. Yrd. Doç. Dr. Ayhan Yalçınkaya. Yrd. Doç. Dr. Ali Yaman, Doç. Dr. Mesut Yeğen, Dr. Abdurrahim Özmen.

Yayımlanan Sayılar ve Yazarlar/Makaleler

Sayı 1 (Kış 2005)

Hamit Bozarslan

“Araştırmanın Mitosları ya da Aleviliğin Tarihsel ve Sosyal Bir Olgu Olarak Değerlendirilmesinin Zorunluluğu Üzerine”

Nilgün Dalkesen

“15 ve 16. Yüzyıllarda Safevi Propagandalarının Anadolu’nun Dini ve Kültürel Hayatındaki Etkileri; Alevi-Kızılbaş Kimliğinin Oluşumu”

Kamil Fırat

“Ankara’da Bir Alan Araştırması: Aleviliğin ve Dinsel Kimliğin Alevilerce Algılanması”

Ali Yaman

“Rus Araştırmacı V. A. Gordlevski’nin Alevilik-Bektaşilik Araştırmalarına İlişkin Düşünceleri”

Ahmet Kerim Gültekin

“Beyşehir Gölü Havzasından Tunceli Dağlarına İnsan Toplumsallığının İzdüşümü Olarak Söylenceler Üzerine Bir Deneme”

Aykan Erdemir & Tuğba Tanyeri Erdemir

“Pinhan Tarih: Alevilik, Antropoloji ve Arkeoloji”

Sayı 2 (Bahar 2005)

Aykan Erdemir

“Avrupa Komisyonu Raporlarında Aleviler”

Aykan Erdemir & Ahmet Kerim Gültekin

“Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilcisi Büyükelçi Hansjörg Kretschmer ile Alevilik Üzerine Görüşme”

Aykan Erdemir & Ahmet Kerim Gültekin

“An Interview on Alevism with Ambassador Kretschmer, Head of the European Commission Delegation to Turkey”

Besim Can Zırh

“Avro - Aleviler: Ziyaretçi İşçilikten Ulusötesi Cemaate”

Mustafa Şen & Sefa Feza Arslan

“AB, Aleviler ve Türk-İslam Sentezi”

Ahmet Kerim Gültekin

“Fakirlikten Sultanlığa: Anadolu İslam Heterodoksisinin Gelişim Sürecinde Bir Geçiş Dönemi Söylencesi”

Stefano De Martino (çev. Serkan Erdoğan)

“Hitit Anadolu’sunda Müzik, Dans ve Alaylar”

İlhan Cem Erseven

“Alevi Dergilerine Bakış”

Sayı 3 (Yaz 2005) - Diyanet ve Aleviler

Ahmet Kerim Gültekin & Yüksel Işık

“Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Bardakoğlu’yla Söyleşi”

Av. Hıdır Özcan

“Laiklik Açısından Diyanet İşleri Başkanlığı”

Özgür Sarı

“Türk Laikliği, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Aleviler”

Zeki Uyanık

“Diyanet’in Alevilik Söylemi veya Entegrasyonist Misyonerlik Politikaları”

İlhan Cem Erseven

“Diyanet, Din Dersleri Sorunu ve Aleviler - Zorunlu mu Olsun, Sorunsuz mu?”

İbrahim Bahadır

“Türkiye’de Uluslaşma, Laiklik ve Aleviler”

Hasan Harmancı

“Başarana Kadar Aldat: Sün Köyü Araştırmalarının Öğrettikleri”

Sayı 4 (Güz 2005) - Milliyetçilik ve Aleviler

İbrahim Bahadır

“Türk Milliyetçi Söyleminde Şamanizm ve Alevilik”

Erdal Gezik

“Aşiret’ten Cumhuriyet’e İki Alevi Örneği: Varto ve Koçgiri”

Kamil Fırat

“Milliyetçilik Bağlamında Alevi Kimliği”

Özgür Sarı

“Türk Milliyetçiliğinde İslam Dininin Etkileri ve Rolü”

Tunca Arıcan

“Türkçe Hip-Hop Sahnesindeki Bıçkın Delikanlılar”

Aykan Erdemir

“Güvenlik ve Bilim Arasında İnanç: Bektaşilik ve Alevilik Sempozyumunun Ardından”

Sayı 5 (Kış 2006) - Alevi Örgütlenmeleri

İlhan Cem Erseven

“Alevi Örgütlenmesine Bakış”

Önder Güneş

“Uyan(ama)mak: Aleviler ve ‘Uyanış’ın Sorgusu”

Kelime Ata

“Türkiye Birlik Partisi”

Besim Can Zırh

“Söyleşi: Avrupa Alevi Birlikleri Konfederasyonu Başkanı Turgut Öker ile Görüşme”

Reyhan Varlı Görk

“Türkiye’de Sünni Cemaatlerde Ölümün Algılanışı ve Cenaze Törenleri: İslami ve Geleneksel Ritüeller”

Sayı 6 (Bahar 2006) - İnanç Kurumları ve Alevilik

İlhan Cem Erseven & M. Cem Demir

“Âşık Dertli Divani ile Söyleşi”

Ayfer Karakaya-Stump

“Sinemilliler: Bir Alevi Ocağı ve Aşireti”

Aykan Erdemir

“Mütekevvîn Alevilikler: Kent Koşullarında Dönüşen Cem Uygulamaları”

Rabia Harmanşah

“Geçmişin Saatini Kurmak: Bektaşiler, Tarih ve Zaman”

İnan Tanrıverdi

“Alevi İnançında Hz. Ali’nin Tanrı Olduğu Düşüncesi”

Hüseyin Edemir

“Milliyetçi Söylemin Alevilik Yazımı Üzerine Etkisi: Kürt ve Türk Milliyetçiliğinden Karşılaştırmalı Notlar”

Mahir Ünsal Eriş

“Yahudi İnançında Dinsel Yükümlülük Altına Girme Çağı ve Töreni: Bar/Bat Mitzva”

Koray Değirmenci

“Küreselleşme Sürecinde Yerel ve Küresel Kültürlerin Etkileşimi: Küresel Olandan Yerel Olana mı?”

Sayı 7 (Yaz 2006) - İnanç, Festivaller ve Ritüeller

Meral Salman

“Alevi-Bektaşî Kimliğinin Oluşumunda Hacı Bektaş Şenlikleri”

Hüseyin Bal

“Karizmatik Bir Şahsiyet: Abdal Musa Sultan”

Delal Aydın

“Hegemonik Bir Proje: Nevruz”

Aykan Erdemir

“Ozan Figani ve Teslimi Baba ile Londra’da Göçmen ve Alevi Olmak Üzerine Söyleşi - I”

Z. Nilüfer Nahya

“Çatışmanın Öteki Tarafı: Yahudi Fundamentalizmi”

Ahmet Kerim Gültekin

“Şah Delil Berhican – Tunceli (Dersim) Aleviliği’nin Eksik Parçaları Üzerine Kısa Notlar”

Erdal Gezik

“Mithra-Düzgün-Munzur ve Ağuçan-Kures-Bamasur”

Sayı 8 (Güz 2006) - Arap Aleviler

Fulya Doğruel

“Etnisite, Kimlik ve Yaşam Stratejileri: Nusayri Alevilerine Bir Bakış”

Ayhan Aydın

“Nusayri İnanç ve Toplum Önderlerinden Nasrettin Eskiocak’la Söyleşi”

Ergin Sertel

“Toplumsal Olgu Olarak Nusayrilik (Arap Aleviliği)”

İhsan Çetin

“Mardin Çevresi Arapları: Mihalmiler ve Kökenleri”

Mahir Ünsal Eriş

“Yahudiliğin ‘Dinlenme’ Günü: Şabat”

Özgür Bal-Uzun

“‘Orada Bir Cemaat var mı?’: Ankara Ermenileri Arasında Cemaat Kimliği”

Selin Ceylan

“Edirne’deki Çingene/Roman Toplumunun Yurttaşlık Profili”

Aykan Erdemir

“Ozan Figani ve Teslimi Baba ile Londra’da Göçmen ve Alevi Olmak Üzerine Söyleşi – II”

Sayı 9 (Kış 2007) - Türkiye’de Din & Devlet İlişkileri

Aykan Erdemir

“Sünnilik Bildirgesi Gereksinimi: Türkiye’de Din – Devlet İlişkileri Sorunsalında Ezber Bozmak”

Z. Nilüfer Nahya

“İnsan Hakları Bağlamında Din ve İnanç Özgürlüğü: Bir Karşılaştırma”

Tunca Arıcan

“Kemalizm, Sekülerizasyon Süreci ve Mısır Örneği”

Mahir Ünsal Eriş

“Türkiye Yahudi Cemaatinin Resmi Dini Temsilcisi: Türkiye Cumhuriyeti Hahambaşılığına Kısa Bir Bakış”

Ayhan Yalçınkaya

“Eşitlikçi Dışlama: Dedelik, Soy ve Siyaset”

Koray Değirmenci

“Türk Milliyetçiliği ve Folklor Çalışmaları: Romantizm ile Aydınlanma Arasında”

Hasan Harmancı

“Hüseyin Gazi Vakfı’ndan Ocaklar ve Dedelik Sempozyumu”

Sayı 10 (Bahar 2007) - İnanç ve Arkeoloji

Tuğba Tanyeri Erdemir

“İnanç Bilmesinin Uzun Yolculuğu: Arkeologlar Din Olgusunu Nasıl Araştırırlar?”

Talip Eke

“Erken Neolitik Dönem Anadolu’sunda Dini Amaçlı Mimari Yapı Örnekleri”

Serkan Erdoğan

“Enuma Eliş: Babil Yaratılış Mitolojisi”

İsmail Karakuş

“Arkeoloji Işığında Tufan Söylencesi ve Yayılımı”

Tuğba Tanyeri Erdemir & Aykan Erdemir

“İnançsal Mekanlarda Esnek Koruma: Maddi ve Manevi Kültürel Mirasa Bütüncül Yaklaşım”

Sabır Güler

“Aleviliğin Siyasal Örgütlenmesi: (Türkiye) Birlik Partisi (TBP) Deneyimi”

Özgür Bal-Uzun

“Modern ve Gelenekselin Ötesinde: Alevi Kadınlar Arasında Bir ‘Özgürleşim Aracı’ Olarak Türbe Ziyaretleri”

Mahir Ünsal Eriş

“Kültürel Müslümanlığın Türkiye Yahudiliği Üzerindeki Etkilerine Dair Bir Deneme”

Z. Nilüfer Nahya

“1914 Öncesi Ermeni Köy Hayatı” (Kitap İncelemesi)

Sayı 11 (Yaz 2007) - Türkiye’de Din Eğitimi ve Kitapları

Hasan Şen

“Türkiye’de Din Eğitimi ve Yurttaşlık”

Uygar Aydemir & Hakan Köni

“Türkiye’de Devlet, Milli Kimlik ve Din İlişkisi: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının İncelenmesi”

Ali Yaman

“Uluslararasılaşan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri Sorunu ve Konunun Almanya Boyutuna Genel Bir Bakış”

Mustafa Şen & Erinç Erdal

“İmam Hatiplerin Gelişimi - Dönüşümü: ‘Aydın Din Adamı Yetiştirmek’ten ‘Arka

Bahçeye”

Mehmet Ozan Aşık

“Türkiye ve Mısır Örneğinde Yükselen İslamcılık ve Dini Eğitim Üzerine Farklı Yaklaşımlar”

Mahir Ünsal Eriş

“Türkiye Yahudilerinin Sekülerleşmesi Döneminde Eğitimci Bir Din Adamı: Rabi Nisim Behar”

Şükrü Aslan & Sibel Yardımcı

“1934 İskan Yasası ile Tunceli’den Göç Edenlerin Belleklerinde ‘Ev’ ve ‘Memleket’ İmgeleri”

Barış Başaran

“The Sociological Dimensions of Sectarianism” (Kitap İncelemesi)

Sayı 12 (Güz 2007) - Türkiye Yahudiliği

Z. Nilüfer Nahya

“Anadolu’da Bir Kayıp Yahudi Halkı: Romanyot Yahudileri”

Karen Gerson Şarhon

“Türkiye’nin Zengin Mozağının Bir Parçası: Ladino ya da Judeo-Espanyol, Nam-ı Diğer Yahudice”

Derya F. Ağış

“Judeo-Espanyol Deyim ve Atasözlerinde Nazar İnancı”

Mahir Ünsal Eriş

“Rabi Nisim Behar’ın Yahudi Kadınına Hitaben Yazdığı La Kaza Cudia Kitabı Üzerine”

Rıfat Bali

“Osmanlı ve Türk Yahudileri Araştırmaları: Engeller, İmkânlar, Kaynaklar”

Melin Levent Yuna

“Açılma - Görünmezlik: Eğitimli Yahudi Yetişkin Gençleri ve ‘Ben’lik”

David Ojalvo

“Yahudi Kültürü Avrupa Günü ve Türkiye’de Kutlanması”

Karen Gerson Şarhon

“Türk Sefarad Müziği”

Mahir Ünsal Eriş & Z. Nilüfer Nahya

“Türkiye Aşkenazları: Moşe Grosman’la Söyleşi”

Avdo Karataş

“Die Juden der Türkei” (Kitap İncelemesi)

H. Saim Parlar

“Mit - Tarih Karşıtlığı Bağlamında Eski Ahit”

Etkinlikler

Kırkbudak dergisi yalnızca akademik bir yayın organı olarak kalmamış, aynı zamanda Alevilik ve halk inançları konularında düzenlediği etkinliklerle de kamuoyunda görünürlük kazanmıştır. 2006 yılı içerisinde Ankara ve İstanbul'da gerçekleştirilen paneller ve dergi etkinlikleri, derginin akademik toplulukla kurduğu güçlü ilişkiyi yansıtmaktadır.

11 Ekim 2006 - Panel: Alevilik, Sünnilik ve Diyanet .

Yer: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Muzaffer Göker Salonu.

Düzenleyen: Kültürel Çalışmalar Topluluğu.

Panel yöneticisi: Doç. Dr. Tayfun Atay

Katılımcılar: Yrd. Doç. Dr. Sefa Feza Aslan, Dr. Mustafa Şen, Doç. Dr. Tayfun Atay, Kamil Fırat (Yayın Kurulu üyesi)

Etkinlik sırasında yapılan sunumlar ve tartışmalar, Alevilik ile Türkiye'deki resmi dini kurumlar (özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı) arasındaki ilişkiyi çok yönlü biçimde ele almıştır.

16 Eylül 2006 - Kırkbudak Dergisi 2. Yıl Kokteyli

Yer: Hacı Bektaşî Veli Anadolu Kültür Vakfı, Sergi Salonu

Bu etkinlikler, Kırkbudak'ın yalnızca yazılı bilgi üretimiyle sınırlı kalmadığını; aynı zamanda akademik ve kültürel alanlarda sosyal bir hareketlilik oluşturduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Sonuç

Kırkbudak: Anadolu Halk İnançları Araştırmaları Dergisi (2005-2007), yalnızca Alevilik çalışmalarının Türkiye'deki ilk hakemli akademik dergisi olmakla kalmamış; aynı zamanda bugün uluslararası düzlemde şekillenen Alevilik araştırmalarının önünü açan dikkat çeken bir yayın örneği olmuştur. Gerek içerdiği makalelerin nitelikleri gerekse yayın kurulunda yer alan genç akademisyenlere sağladığı olanaklarla, döneminin ilerisinde bir vizyona sahip olmuştur.

Dergi, yalnızca Alevilik değil, onun etrafında örülü Anadolu halk inançlarının çok-katmanlı yapısını tarihsel, sosyolojik, antropolojik ve kültürel boyutlarıyla ele alan yazılara yer vererek, Türkiye'de halk inançları araştırmalarına bilimsel bir çerçeve sunmuştur. Döneminin siyasal ikliminde kolayca savrulabilecek tartışmalara karşı bağımsız, disiplinlerarası ve eleştirel bir yaklaşımı benimsemiş; genç akademisyenleri

teşvik eden, ampirik çalışmaları önceleyen ve yerel bilgi taşıyıcılarının sesine kulak veren yapısıyla özgün bir bilgi üretimi ortamı yaratmıştır.

Bugün Alevilik çalışmaları alanında tanınan ve saygınlık kazanmış birçok akademisyenin ilk yazılarını yayımladığı bu dergi, bilimsel üretimin kuşaklar arası aktarımındaki öncü rolüyle dikkat çeker. Ahmet Kerim Gültekin, Besim Can Zırh, Erdal Gezik, Rabia Harmanşah gibi pek çok isim, bu dergideki çalışmalarıyla sonraki akademik hayatlarına yön vermişlerdir.

Kırkbudak, bir dergiden fazlası olmuş; Alevilik bilgisinin ideolojik gürültüden arındırılarak doğru-güvenilir-eleştirel-bilimsel bilgi formunda kamuya sunulabileceğini kanıtlamıştır. On iki sayı boyunca yayımladığı içeriklerle hem tarihsel kaynaklar hem güncel meseleler üzerinden sahici sorular sormuş, yanıtlarını bilimsel titizlikle aramıştır. Bugün Alevi çalışmaları alanında kurumsal dergiler, merkezler ve programlar varken, *Kırkbudak* hâlâ bu alanın mayasını çalmış bir girişim olarak hatırlanmakta; geçmişe olduğu kadar bugüne de ışık tutmaya devam etmektedir.

Kaynakça & İleri Okumalar